

KAIP RAŠYTI SCENARIJŲ?

Praktiniai patarimai kūrybinių dirbtuvių „Mokausi iš kino“ dalyviams

Kaip sugalvoti scenarijui tinkamą istoriją ir pasirengti jį rašyti?

1. Aptarkite, kokia tema labiausiai domina klasę.

Temos gali būti labai įvairios, tačiau svarbiausia, kad būtų dilema ar konfliktas. Iš pradžių temą galima formuluoti kaip rūpimą klausimą.

Galimi temų, kurių gali būti begalė, pavyzdžiai:

- Piratinis filmų ir muzikos siuntimasis internetu – visuomenei žalingas pažeidimas ar informacinės visuomenės teisė?
- Ar geriau rinktis studijuoti tai, iš ko vėliau galėsi gyventi be rūpesčių, o pomėgius palikti laisvalaikiui, ar tai, prie ko labiausiai linksta širdis?
- Sugebėjimas dirbti komandoje – svarbus kiekvienam žmogui ar iš išorės primesta vertybė, neatsižvelgiant į tuos, kuriems labiau patinka dirbti vieniems?
- Žodžio laisvė – ar drąsiai išsakoma nuomonė gali pažeminti kitą, ar tiesa visuomet svarbiau už tai, kaip jaučiasi kitas žmogus?
- Kas svarbiau – tiesa ir sąžiningumas ar draugystė?
- Ar pasitikėjimas savimi visuomet yra vertybė, o gal pasitaiko situacijų, kai pernelyg stiprus pasitikėjimas savimi veda prie beatodairiško elgesio, pamirštant kitus?
- Ar ekspertų nuomonė visada svarbi priimant sprendimą (statyti ar nestatyti atominę elektrinę, pasirinkti studijas, pirkti tam tikrą prekę), o galbūt ekspertas irgi gali klysti?
- Ironija – savitas požiūris į pasaulį ar kaukė, po kuria slepiamos baimės?

2. Susiekite temą su patirtimi.

Paskatinkite mokinius apgalvoti, kokiose jų kasdienio ar įsivaizduojamo gyvenimo situacijose ryškiausiai atsiskleidžia pasirinkta tema ir su ja susijusi dilema bei pasirinkimo konfliktas. Pavyzdžiui, kokioje situacijoje išsakyta tiesa įskaudino žmones, kada komandinis darbas ne padeda, o apsunkina darbą. Aptarkite, kas būdinga tokiai situacijai.

Galite iš karto pamėginti susieti, kuo turėtų pasižymėti veikėjai, atstovaujantys vienam ir kitam, jam atvirkščiam, požiūriui.

Pavyzdžiui, ekspertų nuomone besąlygiškai besivadovaujantis žmogus gali būti linkęs paklusti, nesavarankiškas, drovus, turėti griežtai auklėjančius tėvus, vengti konfliktų, o štai kitų patarimais nepasikliaujantis veikėjas galėtų būti savarankiškas, su tėvais labai tolimą santykį palaikantis, išdavystę patyręs, viską neigiantis ir ironiškai į pasaulį žvelgiantis žmogus, nors galbūt priešingai:

savarankiškas, savo jėgomis pasikliaujantis, pats išsiaiškinti mėginantis idealistas.

Kai aptarsite su tema susijusias situacijas ir galimus veikėjų portretus, pakvieskite mokinius siūlyti iš kelių įvykių susidedančias istorijas, kuriose susidurtų du ar daugiau iš temos išplaukiančių požiūrių.

Kadangi istoriją filmuosite per kūrybines dirbtuves, reikėtų, kad ji susidėtų iš kelių (3–4) pagrindinių įvykių. Plačiau apie tai, iš ko susideda filmo istorija, kuo pasižymi pradžia, vidurys ir pabaiga, skaitykite „Scenarijaus rašymo įvade“.

Aptarkite visas mokinių siūlomas istorijas.

3. Pasirinkite vieną istoriją arba, jei pavyksta, iš kelių mokinių istorijų sukurkite vieną, kuri:

- galėtų būtų įgyvendinama per kūrybinių dirbtuvių užsiėmimus (būtų glausta, kurią galėtų suvaidinti klasės mokiniai, nereikalautų ypatingos aplinkos ar ypatingo rekvizito);
- pasižymėtų pakankamai ryškiais tema, veikėjų jausena ir jos pokyčius atskleidžiančiais, įtraukiančiais įvykiais;
- yra kinematografiška, t. y. pasakojama labiau vaizdu nei tekstu;
- labiausiai atitinka klasės mokinių nuomonę, pasaulėžiūrą, rūpimas temas ir įkvepia juos gilintis bei kurti;
- pasižymi aiškiu pradiniu įvykiu, aiškiai suvokiama siekiamybe, jos siekti trukdančiu konfliktu, netikėtais siužeto posūkiams ir įdomia pabaiga.

4. Išsamiau aptarkite filmo veikėjus: kokie jie, kuo išsiskiria iš kitų, ir aprašykite keliais sakiniais.

Aptardami veikėjus dar nesiskirstykite vaidmenimis, tą padarysite atėję į kūrybines dirbtuves.

Taigi aptarkite:

- kuo skirtingas kiekvienas veikėjas? Ką mėgsta, ko nekenčia, kokios turi patirties, kaip sutaria su kitais žmonėmis, kuo labiausiai išsiskiria iš kitų?
- keliais sakiniais apibūdinkite, kaip kuris veikėjas atrodo ir ką jo išvaizda apie jį byloja? Kokios veikėjo manieros, balsas, kitos išskirtinės išorinės ypatybės?
- kas yra pagrindinis veikėjas?
- kokia yra didžiausia pagrindinio veikėjo baimė?
- kas jį skatina veikti, ko jis siekia, ko tikisi?
- kokio veikėjo likimo tikisi žiūrovas?
- kaip kiti veikėjai padeda arba trukdo jam siekti tikslo?
- kas skatina žiūrovą susitapatinti su veikėju?
- ar kuris nors veikėjas kuriamas taip, kad iš pradžių atrodytų vienoks (pavyzdžiui, bailus, uždaras, atsiribojęs), o kiek vėliau paaiškėtų, kad jis yra kitoks (pavyzdžiui, drąsus, rūpestingas).
- suteikite veikėjams vardus. Pagalvokite, galbūt jau vardas gali padėti atskleisti tam tikrus veikėjo asmenybės bruožus?

Aptardami veikėjus pasinaudokite „Trumpo scenarijaus rašymo įvado“ skyrelyje „Veikėjai“ pateiktais klausimais.

5. Aptarkite, kokius pagrindinius istorijos įvykius galite išskirti.

- Kokiu įvykiu prasideda istorija? Kodėl būtent tuo momentu ir tokiu įvykiu? Kas pasikeičia dėl pradinio įvykio?
- Kurie veikėjai kuriuose įvykiuose dalyvauja?
- Kurie įvykiai parodo, kokie veikėjų tarpusavio santykiai?
- Kurie įvykiai padeda pagrindiniam veikėjui siekti tikslo, o kurie – trukdo?
- Kurie įvykiai yra patys svarbiausi, nulemiantys likimą?
- Po kurių įvykių veikėjai pasikeičia ir kaip? Aptarkite, kas žiūrovui leis suprasti, kad įvyko pokytis.
- Iš kokių išorinių ir vidinių konfliktų kyla įvykiai? Arba kokius išorinius ir vidinius konfliktus sukelia įvykiai?
- Ar įvykiai bus netikėti žiūrovui, ar lengvai nuspėjami iš anksto? Kas lemia įvykių netikėtumą?
- Kaip jie išdėstyti laike? Ar laikas ne pernelyg užtęstas? Ar laikas padeda kurti įtampą?
- Kokiu įvykiu baigiasi filmas? Ką byloja šis įvykis?
- Apmąstykite, ar nenumatėte per daug įvykių? Kūrybinėse dirbtuvėse filmuojamas filmas turėtų susidėti iš 3–4 pagrindinių įvykių.
- Apgalvokite, ar visi istorijoje numatyti įvykiai yra būtini, ką kiekvienas iš jų suteikia istorijai, ką pasako apie veikėjus ir filmo temą?

Aptardami įvykius pasinaudokite „Trumpame scenarijaus rašymo įvade“ pateiktais patarimais, kokie įvykiai filme turėtų dėtis ir kaip kuriama įtampa.

6. Aptarkite, kokia aplinka, kokie daiktai reikalingi filmui, kokią kursite jo atmosferą. Trumpai surašykite, ką aptarėte.

Atsižvelkite į tai, kad jeigu dirbtuvėse dalyvausite ankstyvą pavasarį, tikėtina, jog filmuosite patalpoje.

Aptarkite:

- kaip turėtų būti apsirengę veikėjai? Kokie veikėjų turimi daiktai, rūbai būtini charakteriui atskleisti?
- kokie daiktai, kitas rekvizitas reikalingas filmui?
- kaip turėtų būti paruošta aplinka? Patalpa, kurioje filmuosite? Kokia ir kokios nuotaikos tai erdvė?
- kokia atmosfera bus filme ir kas padės ją sukurti?

7. Padiskutuokite, kaip turėtų jaustis žiūrovas filmo pabaigoje. Ką jis turėtų suprasti pažiūrėjęs filmą arba kokie klausimai jam turėtų kilti?

8. Aptarkite, prie kokio žanro galėtumėte priskirti savo filmą – dramos, trilerio, komedijos, siaubo filmo, klasikinio detektyvo ar kitokio?

9. Pradėkite rašyti.

Scenarijaus rašymas

Pirmiausia sugalvotą istoriją brūkštelekite 10 sakinių. Šiame aprašyme turėtų aiškiai matytis, kokie įvykiai svarbiausi ir iš kokio pradinio taško judama link kokios pabaigos.

Pavyzdžiui:

Septintokas Tomas naktį pro teleskopą pamato žvaigždę, kuri nepažymėta žvaigždėlapyje. Maža to, ši žvaigždė, atrodo, artėja. Su nerimu atsibudęs ryte, mokykloje jis mėgina papasakoti klasiokams, ką matęs. Klasėje, niekas juo netiki, kaip visuomet iš jo tyčiojasi, išskyrus Tada, kuris sutinka aplankyti Tomą vakare ir pamatyti jo radinį danguje. Bet žvaigždės jie nebemato ir spėlioja ar gali būti, kad ji atsидūrė kitame dangaus krašte ir užklups iš netyčių. Bepeliodami jie išsako didžiausias savo baimes, ko labiausiai bijo netekti, jei žvaigždei nukritus pasaulis staiga nustos būti, koks buvęs – besityčiojantys draugai pasirodo esantys svarbesni nei manė anksčiau. Besvarstydami jie užmiega, o ryte juos pažadina smūgis – pro langą įlekia kažkoks rutulys. Kas tai – liepsnojantis meteoritas? Ne, tiesiog futbolo kamuolys, o už lango draugai juos kviečia žaisti į kiemą. Pasaulis nepasikeitė, bet Tomas ir Tadas jaučiasi kitaip – užuot supykę už per langą įspirtą kamuolį, jie apsidžiaugia pamatę draugus.

Tik tuomet imkitės detalaus scenarijaus rašymo.

Kiekvienos scenos pradžioje parašykite (aprašymai turi būti glausti, suteikiantys tiek informacijos, kiek ji svarbi filmo veiksmui plėtoti):

- naujus veikėjus;
- vietą, kurioje prasideda veiksmas, įvyksta įvykis (-iai). Aprašykite aplinkos daiktus, išskirdami jų ypatybes, kurios svarbios istorijai. Vietos pavadinimą rašykite didžiosiomis raidėmis. Nurodykite, ar bus filmuojama viduje (INT.) ar lauke (EXT.);
- koks paros metas, kokia atmosfera ir kokia aplinka;
- ką veikia veikėjai. Jų veiksmus rašykite esamuoju laiku;
- kokius garsus ar muziką girdime (kita nei tai, kas įrašoma filmuojant).

Tik tuomet rašykite veikėjų dialogus.

Prieš kiekvienus veikėjo sakomus žodžius didžiosiomis raidėmis parašykite jo vardą.

Nepamirškite parašyti, kas vyksta tuo pat metu, kai sakomi žodžiai, kaip pasikeičia aplinka, kaip kalbėdami juda veikėjai, paminėkite visus istorijai svarbius veiksmus, leidžiančius aktoriams suprasti, kaip vaidinti aprašytą epizodą. *Pavyzdžiui: Mindaugas žongliuoja kamuoliukais. Tomas pastumia Mindaugą ir kamuoliukai nukrenta ant žemės.*

Nepamirškite, kad kurdami scenarijų turite aprašyti tik tai, ką gali matyti žiūrovas.

Nuolat įvertinkite, ar to, ką sako veikėjai, negalima perteikti vaizdu. Kinas – tai visų pirma vaizdo menas.

Scenarijus neturėtų būti ilgesnis nei 4 puslapiai.

Pavyzdys:

INT. KLASĖ - RYTAS, PERTRAUKA

Klasė beveik tuščia, ant stalų išmėtytos knygos, sąsiuviniai ir kiti mokinių daiktai. Mindaugas sėdi vienas ir skubėdamas perrašinėja iš vieno sąsiuvinio į kitą. Prie jo prieina Tomas.

TOMAS

Ir vėl vakar visą dieną buvai kine?

MINDAUGAS

Atstok.

Tomas ištraukia iš kuprinės du obuolius.

TOMAS (tiesdamas obuolį Mindaugui)

Imk.

Mindaugas paima ir iškart sviedžia obuolį į kampa.